

Văn hóa nội dung truyền thông số trên mạng xã hội ở Việt Nam hiện nay

TS. HÀ VĂN HẬU

Học viện Báo chí và Tuyên truyền; Email: havanhau2008@gmail.com

Nhận ngày 5 tháng 5 năm 2024; chấp nhận đăng tháng 6 năm 2024

Tóm tắt: Truyền thông số (TTS) là xu thế tất yếu của xã hội hiện đại. Sự phát triển vượt bậc của khoa học, công nghệ đã đưa truyền thông phát triển mạnh mẽ, tạo ra những hiệu quả to lớn cho xã hội. Bên cạnh mặt tích cực, TTS trên mạng xã hội cũng gây ra những ảnh hưởng tiêu cực không hề nhỏ đối với xã hội. Xây dựng và thực hiện nội dung TTS có văn hóa, hướng tới các giá trị chân, thiện, mỹ, vì sự phát triển và hoàn thiện của con người, là lương tâm và trách nhiệm của toàn xã hội. Để xây dựng được văn hóa TTS, cần chú ý tạo dựng môi trường văn hóa cộng đồng, gắn với ý thức, trách nhiệm tinh kỷ luật của mỗi cá nhân với tư cách vừa là công chúng, vừa là chủ thể truyền thông.

Từ khóa: văn hóa, nội dung truyền thông số, mạng xã hội.

Abstract: Digital media is an inevitable trend of modern society. The remarkable development of science and technology has propelled media to new heights, creating significant positive impacts on society. However, alongside these positives, digital media on social media also brings about substantial negative effects on society. Building and implementing digital media content that is rich of culture and oriented towards the values of truth, goodness, and beauty, for the development and perfection of humanity, is a collective social conscience and responsibility. To establish a culture of digital media environment, it is essential to create a community cultural environment linked to the awareness, responsibility, and discipline of each individual, both as an audience and as a media creator.

Keywords: culture, digital media content, social media.

1. Nội dung truyền thông số và việc đảm bảo văn hóa của nội dung truyền thông số trên mạng xã hội

1.1. Nội dung truyền thông số

Truyền thông số còn được gọi là truyền thông kỹ thuật số, là các phương tiện truyền thông dựa trên công nghệ số để phân phối, truyền tải và truy cập thông tin. TTS được cấu thành từ nhiều yếu tố, do đó sự tác động và hiệu quả của TTS tới đời sống xã hội cũng phụ thuộc vào các yếu tố như: người phát, người nhận, nội dung thông tin, phương tiện, mã hóa và giải mã, cách tiếp cận, Trong các yếu tố đó, nội dung TTS là yếu tố đa dạng, chi phối mạnh mẽ hơn cả tới đời sống xã hội.

Nội dung TTS trong phạm vi bài viết này được hiểu là nội dung thông tin, thông điệp của sản phẩm

truyền thông được tạo ra từ các yếu tố như: văn bản, hình ảnh, âm thanh, video, Thông qua phương tiện TTS, người sử dụng có thể tạo, sửa đổi, lưu trữ và truyền tải các nội dung truyền thông trên mạng xã hội đến công chúng. Nội dung TTS vô cùng phong phú và đa chiều, tác động tới mọi mặt của đời sống xã hội. Vấn đề đặt ra là, nội dung TTS đó cần phải đảm bảo các yêu cầu văn hóa, có tính văn hóa khi được truyền thông trên mạng xã hội.

1.2. Sự tác động đa chiều của nội dung truyền thông số trên mạng xã hội tới đời sống con người

Từ khi ra đời, con người luôn có nhu cầu giao tiếp, truyền thông để trao đổi thông tin, tư tưởng, tình cảm. Theo đó, việc truyền thông đã phát triển từ giản đơn đến hiện đại, TTS ra đời để phục vụ cuộc sống con người. Sự tác động của nội dung TTS trên mạng xã

hội tới mọi lĩnh vực, phương diện của đời sống xã hội, như: kinh tế, chính trị, văn hóa, giáo dục, tôn giáo và thói quen sinh hoạt, tư tưởng, đạo đức, đời sống cá nhân của con người. Sự tác động này có tính hai chiều cả tích cực và tiêu cực tới đời sống xã hội. Nội dung thông tin, thông điệp lành mạnh, hướng tới phục vụ cộng đồng, các giá trị nhân văn, tiến bộ, phát triển của xã hội sẽ có tác động tích cực, kích thích xã hội phát triển. Ngược lại, nội dung lệch lạc, thiếu lành mạnh, độc hại, phản lại sự tiến bộ xã hội sẽ kìm hãm sự phát triển của xã hội. Các chủ thể truyền thông cần hết sức thận trọng, cân nhắc và trách nhiệm khi thực hiện các nội dung TTS trên mạng xã hội. Vì vậy, việc đặt ra và đảm bảo tính văn hóa của nội dung TTS trên mạng xã hội là thực sự cần thiết, ý nghĩa trong bối cảnh hiện nay.

1.3. Văn hóa truyền thông số và sự cần thiết phải đảm bảo văn hóa nội dung truyền thông số trên mạng xã hội

Văn hóa truyền thông số

Văn hóa nói chung được hiểu là những giá trị tinh thần và vật chất mà con người tạo ra trong quá trình sinh sống, lao động thực tiễn suốt chiều dài lịch sử. Văn hóa cùng với đạo đức, pháp luật và các thiết chế xã hội khác góp phần hình thành nhân cách, tư tưởng và sự phát triển, hoàn thiện của con người. Trong bài phát biểu tại *Hội nghị Văn hóa toàn quốc triển khai thực hiện Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng*, ngày 24/11/2021, Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng khẳng định: “Dù theo nghĩa rộng hay nghĩa hẹp thì khi đã nói đến văn hóa là nói đến những gì tinh hoa, tinh túy nhất, được chưng cất, kết tinh, hun đúc thành những giá trị tốt đẹp, cao thượng, đặc sắc nhất, rất nhân văn, nhân ái, nhân nghĩa, nhân tình, tiến bộ...”⁽¹⁾.

Xã hội gồm nhiều lĩnh vực, phương diện, ngành nghề với các thiết chế xã hội khác nhau. Mỗi chủ thể ấy đều mang chứa các giá trị văn hóa chung của xã hội và có văn hóa đặc thù của mình, chẳng hạn như: văn hóa giao thông, văn hóa công sở, văn hóa học đường, văn hóa giao tiếp, hoặc gia đình văn hóa, làng văn hóa, xã văn hóa, Trong lĩnh vực báo chí, truyền thông cũng vậy, có văn hóa cơ quan báo chí, văn hóa nhà báo, văn hóa TTS, quy tắc sử dụng mạng xã hội,

Có thể thấy rằng, văn hóa báo chí - truyền thông

là toàn bộ những giá trị tinh thần mà con người tạo ra được biểu hiện và thấm thấu trong các hoạt động báo chí - truyền thông. Văn hóa, đạo đức nghề nghiệp của người làm báo, văn hóa của các cơ quan báo chí - truyền thông luôn được toàn xã hội quan tâm, nhất là trong bối cảnh mạng Internet phát triển như hiện nay. Hướng tới xây dựng nền Báo chí Cách mạng Việt Nam hiện đại, chuyên nghiệp và nhân văn, Hội Nhà báo Việt Nam đã ban hành Tiêu chí văn hóa trong cơ quan báo chí và văn hóa người làm báo Việt Nam với 6 tiêu chí cho cơ quan báo chí văn hóa và 6 tiêu chí đối với văn hóa người làm báo. Một trong 6 tiêu chí đối với cơ quan báo chí văn hóa, đó là Đề cao yếu tố văn hóa trong hoạt động nghiệp vụ và trong tác phẩm báo chí; nêu cao tính nhân văn, tinh thần đoàn kết, tương thân tương ái, hướng đến các giá trị chân, thiện, mỹ lan tỏa những điều tốt đẹp, đấu tranh, phản bác các quan điểm sai trái, tiêu cực, bồi đắp nền tảng tinh thần xã hội Nhân kỷ niệm 97 năm Ngày Báo chí Cách mạng Việt Nam, ngày 21/6/2022, Ban Tuyên giáo Trung ương phối hợp với Bộ Thông tin và Truyền thông, Báo Nhân dân, Hội Nhà báo Việt Nam tổ chức phát động Phong trào Xây dựng môi trường văn hóa trong các cơ quan báo chí Tại Lễ phát động này, đồng chí Nguyễn Trọng Nghĩa - Trưởng ban Tuyên giáo Trung ương đã chỉ đạo: Xây dựng cơ quan báo chí văn hóa, người làm báo văn hóa là trách nhiệm, đồng thời cũng là vấn đề tự thân của mỗi cơ quan báo chí, người làm báo. Phong trào phải được duy trì thường xuyên, liên tục, tạo thành nền nếp, từ đó tạo nên nhiều sản phẩm báo chí có chất lượng, giàu giá trị văn hóa tốt đẹp, góp phần khơi dậy, định hướng những dòng chảy văn hóa tích cực trong đời sống xã hội Đặc biệt, các quy ước đạo đức, văn hóa báo chí - truyền thông, các chủ trương của Đảng, chính sách của Nhà nước về báo chí - truyền thông đã được luật hóa, như: Luật Báo chí, Luật Xuất bản, Luật An ninh mạng, nhằm góp phần xây dựng văn hóa báo chí, văn hóa nội dung TTS.

Nói tới văn hóa trong nội dung TTS tức là nói tới các giá trị tư tưởng, tinh thần tốt đẹp, các chuẩn mực xã hội mà nội dung TTS chứa đựng và mang tới. Văn hóa TTS có thể được hiểu là hành vi ứng xử đúng mực, lịch thiệp, biết tôn trọng thuần phong mỹ tục, cô vũ cái tốt và đấu tranh chống cái xấu, cái ác, có trách nhiệm công dân; gắn với những hành động thiết thực

xây dựng, lan tỏa lối sống đẹp, giá trị nhân bản. Để nội dung TTS trên mạng xã hội góp phần lan tỏa các giá trị tinh thần tốt đẹp, hành động tích cực, nhân văn đồng thời là một trong những phương tiện bồi dưỡng, nâng cao tri thức, văn hóa đại chúng, là một kênh giải trí tiện lợi, hữu ích thì nội dung TTS cần đảm bảo tính văn hóa, hướng tới các giá trị nhân văn và sự tiến bộ xã hội.

Văn hóa của nội dung TTS thể hiện ở việc thông tin phải đảm bảo chính xác, trung thực, khách quan vì lợi ích chung của cộng đồng, quốc gia, dân tộc; ca ngợi lan tỏa cái tốt, cái đẹp; đồng thời phải biết cách phản ánh lên án, cái xấu, cái ác trong cuộc sống. Những chia sẻ thông qua TTS trên mạng xã hội có nội dung nói xấu, bôi nhọ nhằm hạ thấp danh dự, uy tín, nhân phẩm của cá nhân, đơn vị, tổ chức, dân tộc, quốc gia, kích động mâu thuẫn, bạo lực; những hiện tượng lệch chuẩn, những nội dung TTS đi ngược lại các giá trị nhân văn, sự tiến bộ xã hội đều bị coi là phi văn hóa trong truyền thông, cần bị lên án và loại bỏ. Bên cạnh đó, văn hóa TTS cần đảm bảo tính trung thực, khách quan, không bịa đặt, bóp méo thông tin, đồng thời cần tránh khuynh hướng thực dụng, thương mại hóa vì mục đích cá nhân.

Việc phản ánh cái xấu, cái ác, tiêu cực đó là một trong những biểu hiện văn hóa của nội dung TTS. Tuy nhiên, cần chú ý tới giới hạn, tần suất, cách tiếp cận của công chúng, để tránh gây ra những tác động, ảnh hưởng tiêu cực đến tư tưởng, tâm lý của công chúng, phương hại đến lợi ích của quốc gia, dân tộc. Văn hóa TTS trên mạng xã hội cũng cần có những nguyên tắc và chuẩn mực phù hợp với lối tư duy, cách cảm, cách nghĩ, văn hóa của cộng đồng dân tộc Việt Nam, góp phần vào sự phát triển xã hội.

Sự cần thiết phải đảm bảo tính văn hóa của nội dung truyền thông số và sự đối lập giữa văn hóa truyền thông số với sự phi văn hóa trong truyền thông số - "truyền thông bản"

Pháp luật của quốc gia không thể bao quát và điều chỉnh hết mọi hành vi của con người trong xã hội, trong đó có các hành vi, ứng xử về nội dung TTS trên mạng xã hội. Vì thế, cần có sự vào cuộc, tham gia điều chỉnh hành vi của con người từ các giá trị của truyền thông văn hóa, lịch sử, các chuẩn mực đạo đức của con người, dân tộc. Do vậy, chúng ta cần thiết phải xây dựng các giá trị, chuẩn mực của văn hóa truyền

thông, văn hóa của nội dung TTS trên mạng xã hội. Nếu như pháp luật được thực hiện và tuân thủ chủ yếu nhờ vào sức mạnh cưỡng chế của các chế tài pháp lý thì các chuẩn mực văn hóa, đạo đức chủ yếu dựa vào sự tự nguyện, tự giác của mỗi cá nhân. Văn hóa, đạo đức truyền thông còn có tác dụng giúp cho các chủ thể, công chúng truyền thông "tự soi, tự sửa", điều chỉnh những hành vi lệch chuẩn, thông qua sức ép của dư luận xã hội và lương tâm, trách nhiệm của chủ thể thực hiện TTS. Đó là sự tự nguyện, tự giác, ý thức trách nhiệm, tính kỷ luật của mỗi chủ thể đối với nội dung TTS khi thực hiện truyền thông, nhằm đảm bảo sự phù hợp với các giá trị, chuẩn mực văn hóa, đạo đức xã hội. Vì vậy, văn hóa của nội dung TTS là vấn đề cần thiết được đặt ra và thực hiện nhằm xây dựng nội dung TTS lành mạnh, chuẩn mực, thúc đẩy sự tiến bộ và phát triển xã hội.

Văn hóa TTS hay TTS có văn hóa, trong đó có văn hóa của nội dung TTS sẽ đối lập với sự phi văn hóa trong truyền thông. Phi văn hóa trong truyền thông còn gọi là "truyền thông bản" "Truyền thông bản" hay còn gọi là tin giả, thông tin sai lệch, bóp méo, tin đồn trên không gian mạng có thể gây ra hậu quả tiêu cực đối với cá nhân, cơ quan, doanh nghiệp và cộng đồng xã hội. Đặc biệt "truyền thông bản", truyền thông phi văn hóa gây ra tâm lý hoang mang, lo sợ, làm mất trật tự, an ninh, an toàn xã hội, thậm chí gây kích động, bạo lực, hận thù. "Truyền thông bản" có thể làm thay đổi tư tưởng, băng hoại các giá trị truyền thống văn hóa, đạo đức của dân tộc. Vì vậy cần thiết phải kịp thời ngăn chặn, loại bỏ "truyền thông bản", đồng thời đẩy mạnh việc xây dựng, nuôi dưỡng, phát triển văn hóa TTS, trong đó chú trọng đến văn hóa của nội dung TTS.

Các giá trị, tiêu chí văn hóa, đạo đức và pháp lý trong nội dung các sản phẩm TTS có thể thẩm thấu, hòa quyện trong nhau. Vì thế nội dung TTS cũng cần được xem xét trên cơ sở tổng hòa mối quan hệ biện chứng giữa các yếu tố để đảm bảo tính toàn diện, tránh những "khoảng trống", kẽ hở gây ra những tác hại cho xã hội, nhằm góp phần xây dựng môi trường văn hóa trong TTS lành mạnh, vì sự tiến bộ xã hội.

1.4. Các nhân tố tác động và một số vấn đề đặt ra đối với văn hóa của nội dung truyền thông số trong bối cảnh hiện nay

Ngoài yếu tố nội dung, TTS còn bị chi phối bởi

các yếu tố khác như: thời điểm, cách thức, tần suất, mức độ, tính chất, sự dẫn dắt, định hướng tư tưởng, hành động, cách tiếp cận công chúng và nhiều yếu tố khác liên quan. Những yếu tố này sẽ góp phần cộng hưởng tạo nên hiệu quả của sản phẩm TTS. Vì vậy, trong TTS, ngoài yếu tố nội dung truyền thông phải đảm bảo văn hóa thì các yếu tố khác liên quan cũng cần phải đảm bảo văn hóa, mang tính văn hóa.

Văn hóa của nội dung TTS hiện nay chịu sự tác động của nhiều nhân tố như: lịch sử, văn hóa, đạo đức, hệ tư tưởng, truyền thống dân tộc, thói quen, lối tư duy của cộng đồng dân tộc; các thiết chế, luật pháp, cơ chế, chính sách của quốc gia; các điều kiện phát triển kinh tế - xã hội; trình độ, năng lực nhận thức, lối tư duy của các chủ thể truyền thông, công chúng tiếp nhận thông tin, thông điệp, và nhiều nhân tố khác. Bên cạnh đó, văn hóa của nội dung TTS trong bối cảnh hội nhập còn chịu sự chi phối, tác động mạnh mẽ của các giá trị văn hóa và các nhân tố khác liên quan được tiếp nhận và ảnh hưởng từ quốc tế.

Những thách thức đối với văn hóa TTS nói chung, cũng là những thách thức về nội dung TTS. Có khá nhiều khó khăn, thách thức trên nhiều phương diện, nhiều chiều cạnh, chẳng hạn như tình trạng lan truyền rộng rãi thông tin không được kiểm chứng, thông tin sai lệch. Đó là hiện tượng "khủng hoảng tin giả", tin đồn, tin mạng, tạo ra tâm lý lo sợ trong công chúng. Tiếp đó là tình trạng vi phạm bản quyền ngày một gia tăng; tình trạng quảng cáo hàng hóa tràn lan, vi phạm văn hóa quảng cáo, với các thông tin khó kiểm chứng, gây bất lợi đối với công chúng - người tiêu dùng. Lợi dụng sự tiện ích của công nghệ để lan truyền thông tin xấu, độc với mưu đồ cá nhân. Hiện tượng lừa đảo, đe dọa qua mạng phát triển. Việc thông tin về cái xấu, cái ác, về mặt trái của xã hội để lên án, loại bỏ cũng có thể vô tình tạo nên những hình ảnh méo mó về con người, về xã hội. Thói quen của người dùng - công chúng thay đổi, thực tiễn cho thấy, công chúng trẻ có xu hướng sử dụng báo mạng và nguồn tin trực tuyến và nhóm này có xu hướng gia tăng do sự kéo theo, học hỏi của nhóm phân khúc công chúng truyền thống, các hành vi của công chúng trẻ cũng được công chúng ở các lứa tuổi khác nhau học tập, kéo theo sự phát triển của các sản phẩm báo chí - truyền thông nhằm phù hợp với nhu cầu và thị hiếu của tất cả công chúng^[2]. Vì vậy, các chủ thể cần hiểu về văn hóa

TTS để truyền thông trên mạng xã hội có văn hóa là điều thực sự quan trọng và cần thiết trong tình hình TTS phát triển như hiện nay.

2. Một số khuyến nghị đối với các cơ quan quản lý nhà nước, cơ quan báo chí - truyền thông, nhà báo, phóng viên về đảm bảo tính văn hóa của nội dung truyền thông số trên mạng xã hội ở Việt Nam hiện nay

Nội dung TTS cần được đảm bảo và xem xét ở các giác độ như văn hóa, đạo đức, pháp lý và các yếu tố khác liên quan, trong mối quan hệ biện chứng giữa chúng để thấy được đầy đủ, toàn diện, bản chất thực sự của nội dung truyền thông. Dưới đây là một số khuyến nghị nhằm góp phần đảm bảo văn hóa nội dung TTS trên mạng xã hội ở Việt Nam hiện nay.

2.1. Xây dựng, bổ sung hệ thống pháp luật đủ mạnh, các bộ quy tắc ứng xử phù hợp để đảm bảo cho văn hóa truyền thông số phát triển

Chúng ta đã có các bộ Luật, quy định, quy tắc sử dụng, ứng xử trên mạng xã hội để quản lý, kiểm soát và điều chỉnh việc thực hiện TTS. Tuy nhiên, cần rà soát và bổ sung, hoàn thiện hệ thống pháp luật, quy định bộ quy tắc ứng xử đủ sức bao quát, kiểm soát các nội dung TTS, đồng thời cần đảm bảo tính liên thông, thống nhất với quy định của thể giới và sự phù hợp với thực tiễn Việt Nam. Có thể ví các quy định, quy tắc quản lý, kiểm soát đó như hệ thống "phanh và chuông" của bộ phương tiện TTS, cần được tăng cường rà soát, sử dụng, vận hành đồng bộ để nội dung của các sản phẩm TTS đảm bảo tính văn hóa. Đặc biệt, cần rà soát, nghiên cứu bổ sung các quy định về sử dụng nền tảng xã hội, tăng tính định danh tài khoản người dùng, phù hợp với thực tiễn, xu thế, tâm lý xã hội, đảm bảo tính hiệu lực, hiệu quả của công tác quản lý, kiểm soát.

Bên cạnh việc rà soát, điều chỉnh, bổ sung, hoàn thiện hệ thống quy tắc, quy định pháp luật, các chủ thể quản lý cũng cần tăng cường công tác kiểm soát, kiểm tra, thanh tra nhằm phát hiện và xử lý, chấn chỉnh kịp thời các hiện tượng lệch chuẩn, những hành vi vi phạm quy định đạo đức, pháp luật, nhằm đảm bảo văn hóa TTS, cũng là góp phần xây dựng văn hóa nói chung của cộng đồng, dân tộc, quốc gia.

2.2. Các nhà báo, phóng viên, các cơ quan báo chí cần nâng cao năng lực, trách nhiệm xã hội, làm tốt việc dẫn dắt, định hướng tư tưởng, hành động tích

cực cho xã hội

Để làm tốt sứ mệnh dẫn dắt, định hướng công tác dư luận, tư tưởng và hành động xã hội, các cơ quan báo chí của Đảng, Nhà nước, các tổ chức chính trị - xã hội [1], các nhà báo, phóng viên cần có bản lĩnh chính trị vững vàng, không ngừng nâng cao năng lực, tính kỷ luật nghề nghiệp và phát huy tinh thần, trách nhiệm xã hội vì lợi ích chung của cộng đồng, quốc gia, dân tộc và vì sự tiến bộ, nhân văn.

Phát huy những giá trị truyền thống văn hóa tốt đẹp của dân tộc, các cơ quan báo chí, truyền thông của nhà nước cần tiên phong trong việc xây dựng cơ quan báo chí văn hóa và văn hóa của người làm báo. Từ đó, thúc đẩy sự lan tỏa, tạo thành những phong trào thi đua rộng lớn trong toàn ngành và xã hội. Từng cơ quan báo chí, từng phóng viên, nhà báo cần thực hiện tốt những chuẩn mực nghề nghiệp, khách quan, công tâm, trách nhiệm đối với nội dung thông tin, thông điệp truyền thông, ứng xử văn hóa trong TTS trên mạng xã hội. Những sự mẫu mực, điển hình đó chính là những thông điệp văn hóa được lan tỏa, tạo hiệu ứng tích cực đối với cộng đồng xã hội.

2.3. Giải pháp đối với công chúng truyền thông số - [nhà báo công dân]

Để nâng cao văn hóa nội dung TTS, Nhà nước cần chú trọng bồi dưỡng kiến thức cơ bản về TTS và pháp luật liên quan, đồng thời tuyên truyền, bồi dưỡng, giáo dục, xây dựng thị hiếu, nhu cầu lành mạnh, văn hóa cho công chúng.

Tuyên truyền, bồi dưỡng các kiến thức cơ bản về TTS và pháp luật liên quan

Công nghệ truyền thông phát triển, kéo theo sự xuất hiện và phát triển của [nhà báo công dân] [Nhà báo công dân] thường tự mình tác nghiệp, trong môi trường mạng xã hội rộng lớn. Họ vừa là [phóng viên, biên tập viên] và kiêm luôn vai trò [tổng biên tập], đồng thời họ cũng chính là những công chúng của TTS. Lúc này, với vai trò [hai trong một] - vừa là [nhà báo, phóng viên], vừa là công chúng, lực lượng này cần được tuyên truyền, bồi dưỡng liên tục về kiến thức, kỹ năng TTS; cách ứng xử, cách tự bảo vệ mình trên không gian mạng, trên cơ sở những hướng dẫn, khuyến cáo, cảnh báo đối với công chúng từ các cơ quan quản lý nhà nước. Thực tế cho thấy, nhiều trường hợp lệch chuẩn, vi phạm quy định, pháp luật không phải do thiếu ý thức, đạo đức mà do người

dùng thiếu kiến thức, thiếu kỹ năng, không biết cách ứng xử phù hợp trên không gian mạng. Do vậy, nhà nước cần thường xuyên tuyên truyền, phổ biến kiến thức về TTS để công chúng nâng cao nhận thức, kỹ năng. Việc bồi dưỡng, phổ biến kiến thức, kỹ năng TTS này cần hướng tới mọi đối tượng, lứa tuổi công chúng - [nhà báo công dân]

Cùng với việc tuyên truyền, bồi dưỡng kiến thức, kỹ năng về TTS, chúng ta cũng cần tích cực tuyên truyền, giáo dục, bồi dưỡng các kiến thức về pháp luật, các quy định sử dụng mạng xã hội và quy tắc ứng xử trên không gian mạng cho công chúng. Thiếu kiến thức về pháp luật, công chúng có thể dẫn đến vi phạm pháp luật. Thiếu hiểu biết về kỹ năng ứng xử trên không gian mạng, công chúng có thể có những hành vi lệch chuẩn văn hóa. Tăng cường tuyên truyền ý thức pháp luật cho công chúng để người dân hiểu và có ý thức sử dụng mạng xã hội theo quy định của nhà nước, đồng thời đảm bảo văn hóa trong TTS. Tuy nhiên, cũng cần kết hợp giữa tuyên truyền với việc xử lý nghiêm những hành vi vi phạm pháp luật của công chúng, nhằm góp phần xây dựng văn hóa TTS lành mạnh, chuẩn mực.

Xây dựng thị hiếu, nhu cầu lành mạnh, văn hóa cho công chúng

Đối với xã hội hiện đại, khoa học công nghệ phát triển, kéo theo sự thay đổi thói quen, nhu cầu, sở thích đối với sự tiếp nhận thông tin của công chúng. Vì thế, báo chí - truyền thông cũng phải nhanh chóng điều chỉnh nội dung, hình thức, cách thức, tần suất hoạt động, [2] để nâng cao chất lượng, nhằm đáp ứng tốt hơn nhu cầu công chúng hiện đại. Cùng với việc bồi dưỡng các kiến thức, kỹ năng cơ bản về TTS, về quy định của pháp luật, đó là việc xây dựng, nuôi dưỡng thị hiếu lành mạnh, văn hóa đối với công chúng, chủ thể truyền thông. Tạo dựng thói quen tốt để đảm bảo văn hóa của nội dung TTS, từng bước hình thành văn hóa mẫu mực về thị hiếu, thẩm mỹ, các giá trị nhân văn tốt đẹp đối với người làm truyền thông - [nhà báo công dân]

Tăng cường ý thức, trách nhiệm xã hội, tính kỷ luật của công chúng truyền thông số

Với TTS hiện đại, chủ thể truyền thông có tính linh hoạt, đa dạng, có khi vừa là chủ thể chuyển tải, trao truyền thông tin, đồng thời vừa là chủ thể tiếp nhận thông tin. Vì thế việc xây dựng, bồi dưỡng các

quy định, nguyên tắc, quy tắc ứng xử trên mạng xã hội cho các chủ thể là việc vô cùng cần thiết. Cùng với việc bồi dưỡng các kiến thức về TTS, về pháp luật; xây dựng, bồi dưỡng nhu cầu thương thức lành mạnh, văn hóa thì mỗi người dân sử dụng mạng xã hội, TTS cũng cần nâng cao ý thức, trách nhiệm xã hội khi thực hiện việc TTS.

Nhu cầu được sử dụng TTS là nhu cầu chính đáng của công chúng, cần được tôn trọng. Song các cá nhân cần có ý thức trách nhiệm xã hội, tính kỷ luật đối với các sản phẩm TTS do mình thực hiện. Chủ thể của nội dung TTS cần đặt ra và trả lời cho câu hỏi: Nội dung thông tin TTS do mình thực hiện có vi phạm các chuẩn mực văn hóa, đạo đức, pháp luật không? Những hiệu ứng xã hội của nội dung TTS do mình thực hiện là gì? Bản thân mỗi nhà báo công dân cần nâng cao tính gương mẫu, tinh thần tự giác, trách nhiệm xã hội, tạo sự lan tỏa ra cộng đồng; cần tránh những hành động thiếu cân nhắc. Từng công chúng có ý thức, trách nhiệm với việc sử dụng TTS trên mạng xã hội thì văn hóa TTS của cộng đồng xã hội sẽ được bồi đắp và phát triển.

2.4. Tạo dựng và nuôi dưỡng môi trường văn hóa trong cộng đồng, quốc gia, dân tộc trong việc thực hiện nội dung sản phẩm truyền thông số

Môi trường xã hội có vai trò đặc biệt quan trọng trong việc hình thành và phát triển tư tưởng, đạo đức, nhân cách, hành vi giao tiếp, ứng xử của từng cá nhân. Mỗi cá nhân đều sinh sống, làm việc trong một môi trường xã hội nhất định. Xây dựng môi trường xã hội đảm bảo văn hóa là một yêu cầu của xã hội văn minh, hiện đại.

Mỗi cá nhân - chủ thể truyền thông đều sinh sống, học tập, làm việc trong một đơn vị, tổ chức, đội nhóm nhất định và chịu sự phối hợp của tổ chức, thiết chế xã hội đó như: gia đình, nhà trường, cơ sở giáo dục, các cơ quan đơn vị, tổ chức, doanh nghiệp, ... Ngoài việc tuân thủ văn hóa, đạo đức, luật pháp quốc gia, dân tộc, từng thiết chế đó đều có các quy tắc ứng xử, quy định, văn hóa của mình. Xây dựng văn hóa TTS và văn hóa của nội dung TTS cũng cần dựa vào và thực hiện từ những thiết chế xã hội này. Nghĩa là, đưa văn hóa TTS vào văn hóa chung của từng thiết chế xã hội đó. Từng thiết chế này đều có nghĩa vụ, trách nhiệm và quyền lợi trong việc tạo dựng và nuôi dưỡng môi trường văn hóa TTS, định hướng, dẫn dắt thành viên

của mình đảm bảo văn hóa trong TTS. Trong các thiết chế này, cần bắt đầu từ thiết chế gia đình - tế bào của xã hội, mắt xích quan trọng của quá trình hình thành nhân cách con người, đồng thời cũng là môi trường quan trọng chi phối việc ứng xử văn hóa trong nội dung TTS trên mạng xã hội của công chúng TTS.

Ở cấp độ vĩ mô, môi trường rộng lớn đó là quốc gia, dân tộc. Công chúng, chủ thể TTS cũng bị chi phối mạnh mẽ của truyền thống văn hóa cộng đồng, dân tộc, quốc gia. Môi trường văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc chi phối, định hướng tư tưởng, tình cảm, hành vi của mỗi chủ thể xây dựng và thực hiện nội dung TTS. Vì thế, cần tạo dựng và nuôi dưỡng môi trường xã hội văn hóa trong việc thực hiện các sản phẩm nội dung TTS. Các chủ thể TTS được sinh sống, làm việc trong môi trường xã hội văn hóa thì hành vi, ứng xử trong TTS cũng sẽ thấm thâu yếu tố văn hóa, từ đó hạn chế, loại bỏ được các hành vi lệch chuẩn, tiêu cực trong TTS. Cộng đồng xã hội phê phán, lên án, điều chỉnh những hành vi lệch chuẩn trong TTS, đồng thời tích cực lan tỏa những cách ứng xử văn hóa trong nội dung TTS, tạo hiệu ứng tích cực trong xã hội, đó chính là việc tạo dựng môi trường văn hóa trong cộng đồng xã hội, quốc gia trong việc thực hiện các sản phẩm nội dung TTS.

Xây dựng, nuôi dưỡng văn hóa của nội dung TTS, hay nói rộng hơn là văn hóa TTS là vấn đề quan trọng, có ý nghĩa thiết thực, cần có thời gian nhất định và sự chung sức của cả cộng đồng. Thực hiện tốt văn hóa trong TTS cũng chính là góp phần tích cực vào việc xây dựng nền văn hóa Việt Nam, thấm nhuần sâu sắc tinh thần nhân văn, dân chủ tiến bộ, trở thành nền tảng tinh thần vững chắc, sức mạnh nội sinh quan trọng của sự phát triển vì lợi ích chân chính và phẩm giá con người./.

(1) Nguyễn Phú Trọng (2021), *Ra sức xây dựng, giữ gìn và phát huy những giá trị đặc sắc của nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc*, Tạp chí Cộng sản, số 979 (12-2021), tr.4.

(2) Trần Quang Diệu (2023), *Công chúng truyền thông trong bối cảnh truyền thông số ở Việt Nam*, Tạp chí điện tử Lý luận chính trị, ra ngày 21/6/2023.